

Ю.В. Ковтун, асп., ЖДУ, Житомир

**СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ
УКРАЇНСЬКОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ ХХ ст.**

Становлення індустріального й постіндустріального суспільства, загострення соціальних, міжетнічних, міждержавних конфліктів у сучасному світі супроводжується перманентною світоглядно-ціннісною кризою на індивідуальному й суспільному рівні. Власне у такі часи загострюєть-

ся необхідність в обґрунтуванні самототожності культури, у висуванні на передній план принципу неперервності у соціокультурному розвитку суспільства. Ці тенденції спричинили формування у XX ст. у середовищі європейської інтелектуальної еліти новітніх зразків філософського традиціоналізму. На основі напрацювань традиціоналістів-класиків (Е. Берк, Ж. де Местр, Ф. Савіньї), котрі ще розраховували на реформування сучасного для них суспільства через "реставрацію" й "реконструкцію" традиційного суспільства, сформувався посткласичний традиціоналізм XX ст. (Р. Генон, М. Еліаде, Ю. Евола, Ф. Шуон), представники якого виходили з ідеї заперечення ліберальних засад розбудови суспільства. У пер. пол. XX ст. під впливом праць В. Липинського, Ю. Липи, І. Лисяка-Рудницького розпочалося становлення філософії українського традиціоналізму.

В. Липинський вибудував концепцію української державності на основі ідей консерватизму й релігійного традиціоналізму. Мислитель трактує традицію як динамічну творчу силу, рушій суспільно-історичного процесу. Провідною силою у становленні модерної української держави В. Липинський вважає національну аристократію, сутнісними рисами якої називає моральний авторитет, волю до влади і консерватизм. Аристократія є єдиною ланкою між "старою" і "новою" Україною на засадах авторитету, дисципліни, правопорядку й політичної культури. У межах аналізу співвідношення провідної меншості і пасивної більшості у суспільстві В. Липинський визначає три позачасові універсальні типи державного устрою: "класократію", "демократію", "охлократію". Оптимальною формою державного устрою мислитель вважає "класократію", для якої характерна рівновага між владою і громадянським суспільством, між силами консерватизму і прогресу. Основою для становлення української класократії філософ вважає верству хліборобів, для якої властива дисциплінованість у поєднанні з високим рівнем індивідуальної свободи. Традиціоналізм В. Липинського виходить з концепції "територіального патріотизму", за якою націю становлять усі громадяни держави, котрі працюють на її благо. Мислитель у усльї традиціоналізму не лише прагнув сформулювати новітню концепцію державотворення, а й докорінно змінити світогляд української провідної верстви, котра має відійти від занепадництва й фаталізму і перейти до активно-перетворюючого динамічного підходу до державотворення.

Поряд з цим традиціоналістська концепція Ю. Липи за багатьма позиціями співвідноситься з ідеями західноєвропейських традиціоналістів (Е. Берка, Ж. де Местра, Р. Генона, М. Еліаде) щодо розчинення у ліберальному й неоліберальному просторі Європи її духовної цілісності. Занепад європейського раціоналізму мислитель відносить до періоду Першої світової війни, коли політичні й соціальні катаклізми поглибили розчарування у можливості побудови справедливого суспільства на основі науково-технічного прогресу. На підставі прадавніх культурних традицій і перебування на перехресті цивілізацій Ю. Липа обґрунтував самодостатність України в геополітичному просторі. У контексті традиціоналізму українське суспільне життя мислитель розглядає як безпосередню взаємодію між народом і Провидінням через відповідальність вождів і

окремих громадян за долю народу. Традиціоналізм Ю. Липи ґрунтується на визнанні засадничої ролі в житті українського суспільства родини, котра опирається на два рівнозначні начала – жіноче і чоловіче. Устрій родини постає універсальним праобразом української суспільної групи.

У контексті західноєвропейського і російського традиціоналізму Ю. Липа провідну роль в житті суспільства відводить королівській спадковій владі та аристократії. Провідниками української нації мислитель вважає не лише великих князів, гетьманів, кошових, а й усіх тих, хто збагатив її духовність, пробудив патріотичні почуття незалежно від соціального походження та становища у суспільній ієрархії. За Ю. Липою, незважаючи на століття найсильнішої асиміляції, національна традиція може бути відроджена на базових складових матеріальної і духовної культури. До них належать геополітичні ознаки української території, історія українських торговельних шляхів і вузлів, становлення землеробського способу життя в межах месопотамського й еллінського культурних первнів, завершення формування української раси готами і устійнення її державності, релігією і культурою в Київській державі. До механізмів формування української традиції мислитель відносив історію її провідної верстви, культурні тенденції, невід'ємно пов'язані зі здатністю українства до суспільної самоорганізації, консерватизм світосприйняття і світорозуміння українського народу.

Традиціоналізм у філософії І. Лисяка-Рудницького ґрунтується на аналізі феномену революції у традиційних монархічних суспільствах. Встановлення тоталітарних режимів мислитель пов'язує з руйнування конституційної й правової тяглості після революцій у суспільствах, неготових до демократії. З одного боку І. Лисяк-Рудницький обґрунтував необхідність збереження монархічного легітимізму у країнах з усталеною спадковою монархією, з іншої боку визнавав провідну роль у майбутньому демократичного легітимізму. На основі синтетичного поєднання лібералізму й настанов традиційного суспільства мислитель обґрунтував концепцію ліберального консерватизму, в межах якого поступ базується на конституційних свободах, визнається необхідність авторитету й дисципліни у суспільному житті, обґрунтовується творча місія традиційних інституцій (монархії, церкви) і провідної верстви. Вирішальну роль у житті суспільства І. Лисяк-Рудницький відводив провідній верстві, збереження якої є необхідною умовою належності нації до категорії "історичних". Натомість "неісторичні" нації у розумінні мислителя втратили репрезентативний клас і були зведені до народної маси з невисокою національною свідомістю і культурою переважно народного характеру. На основі дослідження засад української соціокультурної традиції І. Лисяк-Рудницький обґрунтував глибоку укоріненість буття українського народу в духовні традиції східного християнства з рівночасним пошануванням властивого для західної світоглядної парадигми духу свободи.

У цілому для українського традиціоналізму ХХ ст. характерне розуміння України як самобутньої соціокультурної спільноти, котра якісно відрізняється і від Сходу, і від Заходу, критика європейського раціоналізму, акцентація на необхідності релігійності населення й існування інституту церкви як духовного фундаменту державності за збереження

загальної тенденції релігійної толерантності у поліконфесійному українському соціумі, визнання необхідності чіткої соціальної стратифікації як умови гармонійного функціонування суспільства, обґрунтування необхідності легітимності у сфері формального і неформального права.